

exploitaci celé oblasti, která Německu byla vydána.

Naše zahraniční politika se musí orientovat podle těchto nezměnitelných skutečností. Střední Evropa je dnes ve svém politickém i hospodářském vývoji určena osou Berlín—Řím. V první chvíli je Československo vydáno tlaku především na krajním východě, kde Maďaři a Poláci neustávají ve svém úsilí a kde jsou zadržováni právě jen německým zájmem na otevřené cestě k východu, Československo se dnes stává koridorem opačné orientace a působnosti, nežli se právem či neprávem o něm soudilo dříve. V tomto protikladu zájmů středoevropských a na střední Evropě je také určitá naše výhoda. Oba členové systému Německo—Italie tvoří protiváhu a třeba není zatím nejmenšího důvodu pochybovat o pevnosti tohoto systému, jeví se tu přece jen trochu místa udržet se mezi oběma závažími v rovnováze a tudíž i v relativní volnosti pohybu. Naše spolupráce ve velké soustavě dunajsko-balkánské bude ovšem, jak jsme ujistili hned v zápětí v Mnichově, loyální a rozhodně nemohlo by být pro nás nic záhubnějšího, než spekulovat s nesnázemi ať toho, či onoho, nebo dokonce hned s dalšími mezinárodními komplikacemi. Můžeme důstojně a s úspěchem hájit i v nových podmínkách svá práva na život a zachovávat národ zdravý a silný do nedohledné budoucnosti.

Rudolf Procházka.

HOSPODÁŘSKÉ POZNÁMKY K ANGLICKÝM DOKUMENTŮM O ČESKOSLOVENSKÉ KRISI.

Není vlastně snadno psáti hospodářské poznámky k oficiálním dokumentům o jednání o Československu, neboť tyto dokumenty s nevelkou výjimkou Runcimanovy zprávy o hospodářských věcech takřka vůbec nemluví.

První dokument anglické oficiální publikace je zpráva Lorda Runcimana britskému ministerskému předsedovi (a prezidentu Benešovi), datovaná ovšem 21. září, tedy dva dni po rozhodujících anglo-francouzských návrzích, předložených československé vládě.

Samo posláni Runcimanovo bylo velmi neurčité. Byl československou vládou přijat koncem července jako prostředník, a jako takový označován i Francouzy a Angličany; vývojem věcí stal se však takřka místo prostředníka arbitrem. Ministr Bonnet mluví o něm v Marseille jako o „médiateur“, ale neváhá říci, že přijímá-li někdo zprostředkovatele, musí také přijati závěry, k nimž dochází. Závěry Runcimanovy, ač publikované později, byly také podle souhlasného anglického i francouzského vyličení podkladem společných ultimativních návrhů.

Lord Runciman ve své zprávě předem konstatuje, že problém politických, sociálních a hospodářských vztahů mezi germánskou a slovanskou rasou v dnešním Československu existoval mnoho staletí s periodami akutních bojů a poměrného míru; podobně opakuje později, u příležitosti zbylých minorit, že hospodářské spjetí je tak

těsné, že absolutní oddělení je nejen nežádoucí, ale i nemyslitelné, a opětuje své přesvědčení, že historie prokázala, že v dobách míru oba národy mohou spolu žít v přátelství a že je to skutečným přáním průměrného Čecha a Němce. Konstatuje také, že umírněnější sudetští vůdci v době jeho příchodu stále ještě si přáli řešení v h r a n i c í c h Č e s k o s l o v e n s k a.

S těmito premisami jsou v naprostém rozporu závěry, žádající kategoricky odloučení převahou německého území. Je zde dvojí možnost: buď že zpráva nebyla logicky domyšlena, anebo že závěry byly dodatečně přizpůsobeny nové politické situaci.

Lord Runciman dělí celý problém na konstituční, politický a hospodářský. V konstituční otázce líčí snahy Němců o autonomii, považuje t. zv. 4. plán za téměř plně vyhovující a přičítá zcela jasně vinu na ztroskotání jednání Němcům, zejména Henleinovi a Frankovi a jejich vnitřním i zahraničním podporovatelům. I to by mluvilo pro jiný závěr.

Lord Runciman má ovšem mnoho sympatií pro německý případ. Uznává, že je těžko být ovládán cizí rasou, ale také že československá vláda v 20 letech nebyla aktivně utlačovatelská a zcela jistě ne teroristická. Je zajímavé srovnat s tím výroky dopisu říšského kancléře z 23. září, že po dvě desetiletí Němci jako jiné různé národnosti v Československu „have been maltreated in the most unworthy manner, tortured, economically destroyed“, že Čechové užívali moci „ruthlessly and barbarically“, že i jiné národnosti byly „victims of long oppression and violence“. Ve Výmaru řekl říšský kancléř 6. listopadu, že „v autoritativních státech je samozřejmé, že se tam nerozhoduje o cizích národech, že se především nezahrnují nactiutrháčstvím, že se o nich nelže a že se nešve k válce“. Objektivní čtenář si z těchto dokladů utvoří jistě svůj úsudek.

Přes přiznání, že jsme Němce neutlačovali, vytýká nám Lord Runciman beztaktnost, nedostatek porozumění, malichernou nesnášlivost a diskriminaci, což vedlo k nedůvěře a konečně k revoltě; k tomu přistupovala místní dráždění: čeští úředníci a policie, čeští kolonisté, české školy, dodávky českým firmám a poskytování práce pro Čechy spíše než pro Němce. Jsou to celkem správné výtky; zde je velká vina dřívějších vlád; i když jsou to převahou drobné věci, je to špendlíčková politika, jež nejvíce dráždila. Bohužel, Lord Runciman konstatuje, že nemohl ani v době své mise najít u československé vlády ochotu k pronikavější nápravě.*)

Tyto stížnosti byly zesíleny reakcemi hospodářské krise na sudetský průmysl; následky krise byly podle Runcimana „přirozené“ (not unnaturally) přičítány vládě; je to totiž, jako by se řeklo, že československá vláda mohla vůbec za světovou krizi.

Vzestup národně socialistického Německa dal Němcům novou naději. Runciman cítil, že řešení v rámci státu, jehož si umírnění vůdci sami přáli, by nebylo trvalé; 4. plán ztroskotal a Lord Runciman 16. září opustil Prahu. Přes uvedené premisy stalo se mu samo-

*) Také článek doc. Dr. Havelky v „Právniku“, seš. 8—9, o účasti expertů při jednání se sudetoněmeckou stranou zcela jasně ukazuje „nedostatečné pochopení politických ministrů pro závažnost problému německé menšiny“.

zřejmým, že okresům s „významnou většinou“ německou má se dát sebeurčení, a to okamžitou a drastickou akcí, a že velmi velká většina jejich obyvatelstva žádá sloučení s Německem; nedokládá ovšem ničím, jak tuto většinu v několika týdnech svého pobytu zjistil. Pro zbývající a resultující německé a české menšiny najednou dochází zase k zmíněnému již úsudku o nemožnosti odloučení a o skutečném přání Čechů i Němců po přátelském soužití.

V politické části podává Lord Runciman své známé návrhy na zákaz agitace v Československu nepřátelské sousedům, změnu orientace zahraniční politiky, záruky hranic a obchodní smlouvu preferenční s Německem.

Nato teprve přichází v jediném krátkém odstavci k hospodářskému problému, tkvícímu v tísní a nezaměstnanosti od r. 1930 v Sudetskách, jež byla podle jeho názoru pozadím politické nespokojenosti, ale ne hlavní podstatou sudetoněmecké otázky; problém ten ostatně bude podle něho již řešit německá vláda.

Lord Runciman doporučuje pak zastoupení Sudetoněmců v československé vládě, zřízení komise s neutrálním předsedou pro delimitaci a udržení pořádku v postupovaném území mezinárodní mocí. —

Celá zpráva Runcimanova obsahuje tedy hospodářského velmi málo.

Anglo-francouzské návrhy z 19. září nemluví vůbec o hospodářských věcech (leda nepřímě o možnosti úpravy hranic, kde okolnosti to budou nutně vyžadovati, nějakou mezinárodní organizací). Také ostatní korespondence se vůbec nedotýká hospodářských důsledků; jen říšský kancléř v dopise ze 27. září popírá vážnost námítky o hospodářském rozštěpení Československa. Chamberlain v dopise z 28. září ujišťuje již říšského kancléře, že může dostati „all essentials without war and without delay“, a den nato uzavřena známá mnichovská dohoda z 29. září.

Tato dohoda se čtyřmi dodatky je již svým uspořádáním i celým obsahem dokladem, jak narychlo a jen v hrubých obrysech se celá pro nás tak důležitá věc rozhodla. Daladier řekl v Marseilli, že uhájili mír a důstojnost Francie, a že „à cette paix, nous avons consenti des sacrifices“. Ty oběti byly ovšem naše.

Celá mnichovská dohoda neobsahuje žádných ustanovení hospodářských nebo finančních, jež by měla logicky předcházeti postoupení území, mimo nejasné a různě interpretované ustanovení o „existing installations“, o nichž musilo být dlouho s Německem jednáno. Dohoda stanoví jen, že převahou německé území má býti postoupeno do stanovených dat, při čemž poslední pásma stanoví mezinárodní vyslanecká komise. Hranice měly být „strictly ethnographical“ a menší úchyly jsou přípustné jen ve výjimečných případech. Plebiscit, jak známo, odpadl vůbec. Chamberlain se v dolní sněmovně 1. listopadu namáhal odůvodnit, proč bylo sáhuto ke sčítání z r. 1910 jako základu stanovení hranic, což prostě škrtá vývoj celé generace; že okupační praxe jde ještě dále než i tyto staré národnostní hranice a bez milosti také trhá dopravní a hospodářské souvislosti, je dostatečně známo. Mezinárodní komise provedla sice některé korektury, ale velkou převahou v náš neprospěch.

Jinak pro hospodářskou stránku celého problému obsahuje jen dodatečné prohlášení k úmluvě pouhou jedinou větu, že všechny otázky, jež mohou vzniknout z převodu území, spadají do kompetence mezinárodní vyslanecké komise. Čili všechny hospodářské předpoklady a důsledky odstoupení území, jež měly být aspoň v principu stanoveny předem, musí být teprve po okupaci projednávány buď přímo s německou vládou nebo ve vyslanecké komisi; že to není lehkým úkolem, ukazuje dosavadní zkušenost.

Dr. Zdeněk Fafl.

DNEŠNÍ ÚSTAVNÍ SITUACE NAŠEHO STÁTU.

1. Z převratu do legality.

Po závratných událostech říjnových se zdálo, že se státními hranicemi se zhroutila i dosavadní ústavní listina, daná v přestupný den 29. února 1920 pod číslem 121 Sbírky zákonů a nařízení. Pochybovalo se hlavně o tom, zda existuje ještě zákonodárný sbor a zda tedy další právní úpravy státu mohou vycházeti od tohoto sboru. Nikdo by byl nemohl tehdejší vládě, která zůstala jediným nepochybně legálním ústavním orgánem, vytknouti, kdyby se byla prohlásila jakožto legitimní držitel moci sama za ohnisko budoucího právního řádu a kdyby tedy byla provedla ze své moci nové ústavní uspořádání státu. Tento způsob jsem doporučoval. Nelze však mnoho vytknouti ani zvolené cestě druhé, byť i méně vhodné, která spočívala v tom, že vláda uznala Stálý výbor dosavadního Národního shromáždění za oprávněného vykonavatele zákonodárné pravomoci a dala mu usnésti opatření, jímž byly prohlášeny za zaniklé mandáty, připadající na okupované obyvatelstvo. Stalo se tak opatřením Stálého výboru ze dne 27. října č. 253. Projevilo-li se tímto způsobem, že parlament právně dále existuje, bylo nutno nadále vycházeti z toho, že jakoukoli ústavní změnu lze provést jen prostřednictvím tohoto parlamentu. Perspektiva jistě nijak lákavá, uvážíme-li těžkopádnost každého parlamentarismu pro úkoly tak mimořádné a vzpomínáme-li mimo to hrůz dosavadního našeho „Parteienstaatu“. Není proto divu, že parlamentu bylo možno předložiti toliko dílčí ústavní problém, totiž otázku politicky nejvíce urgovanou, otázku slovenskou.

2. Slovenský ústavní zákon.

A tak došlo po rychlém projednání v obou komorách Národního shromáždění k významné ústavní reformě, nadepsané: Ústavný zákon z dne 22. novembra 1938 o autonomii Slovenskej krajiny (č. 299 Sbírky zákonů a nařízení). I když tento ústavní zákon projevuje na několika místech charakter zatímnosti, nutno připomenouti, že s druhé strany byl jím dosavadní ústavní rámec do jisté míry petrifikován. Zmíněný ústavní zákon je totiž koncipován tak, že může platiti neomezeně dlouho, dokud jen bude platiti ústava únorová z r. 1920. K jejím institucím (dvoukomorovému Národnímu shromáždění, obesanému z celého území republiky, k celostátní vládě) jsou totiž připjata ustanovení tohoto zákona. Zároveň